

CREDITAREA ACTIVITĂȚILOR AGRICOLE: PROVOCĂRILE INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

- REZUMAT -

Prin demersul științific urmărit prin teza de doctorat intitulată „**Creditarea activităților agricole: provocările integrării în Uniunea Europeană**” este propusă spre abordare o temă în același timp actuală și permanentă – susținerea dezvoltării sectorului agricol autohton, dar în același timp acută datorită diminuării până la aproape de dispariție a creditului agricol din activitatea de finanțare a agriculturii. Teza încearcă în același timp să prezinte problematica atât din perspectiva comandamentelor legate de integrarea României în spațiul Uniunii Europene, cât și din perspectiva întreprinderii agricole, în egală măsură cu abordarea tematicii legată de creditarea agriculturii din perspectiva băncilor comerciale.

Problematica mai largă a necesității finanțării agriculturii derivă din constatarea că infrastructura legată de agricultură se află la un nivel insuficient dezvoltat, care prin condiționările pe care le creează, promovează lipsă de motivare pentru dezvoltare în cazul producătorilor agricoli și lipsă de perspective în dezvoltarea sectorului pe ansamblu. Pe de altă parte, incoerențele legislative, sau de multe ori lipsa unei legislații în acord cu cerințele momentului, stopează accesul la instrumente de finanțare, în special la sursele de finanțare externe, singurele care ar putea permite relansarea activității agricole. Abordarea unilaterală și unidimensională a creditului agricol fără corelare cu celelalte surse de finanțare este în același timp nerealistă, pentru că nu ține cont de oportunitatea celorlalte forme de finanțare, dar și inefficientă din punct de vedere economic deoarece prin costurile presupuse duce direct la scăderea rentabilității, mai întâi la nivelul întreprinderii, iar mai apoi la nivelul sectorului.

Așa cum apare ea, în strânsă legătură cu stadiul de dezvoltare al satului românesc, agricultura României se confruntă cu o serie întreagă de probleme pe care le indică integrarea în Uniunea Europeană, de la probleme legate de ocuparea forței de muncă din lumea satelor (excedent de populație ocupată absorbită în mare măsură prin migrație economică în țări UE), la aspecte legate de fărâmițarea excesivă a proprietății, practicarea agriculturii de subzistență, la aplicarea de tehnologii învechite și neecologice, etc. Toate aspectele vizate presupun regândirea agriculturii românești prin modificări de substanță, structurale, legislative și de armonizare a cadrului general de activitate al agriculturii cu cerințele Uniunii Europene. Toate acestea presupun o redimensionare și o evaluare corespunzătoare a efortului financiar corelat cu programele guvernamentale și comunitare. Abordarea creditului agricol independent sau necorelat cu acestea reprezintă, fie o abordare nerealistă, fie poate duce, în cazul unei astfel de abordări unilaterale puse în practică la nivelul băncilor comerciale, la acumularea în continuare de credite neperformante cu consecințe imprevizibile pentru sistemul bancar românesc.

În prezentarea lucrării am plecat de la o abordare care să țină cont de elementele specifice fiecărei perioade din istoria mai îndepărtată sau mai recentă a agriculturii românești, vizând aspecte care țin și de specificitatea istorică și de realitățile socio-economice dintr-un moment sau altul, dar și de impactul economic. Creditarea, privită ca o importantă formă de finanțare a activităților agricole, a trebuit să urmeze, dirijat sau nu, în funcție de politicile

economice promovate, liniile directe ale acestor politici, chiar dacă efectele obținute în final au fost diferite de cele scontate prin aplicarea respectivelor măsuri.

Obiectivul general al lucrării este constituit de analiza modului în care creditul agricol interrelaționează cu alte forme de finanțare a agriculturii, în special cu instrumentele de finanțare din sursa Uniunii Europene, cu fondurile de coeziune, dar și cu fonduri puse la dispoziție din sursa bugetului de stat, laolaltă cu finanțarea din sursele proprii ale întreprinderii și ale producătorilor individuali și impactul pe care creditul agricol l-a avut și îl are asupra sectorului agricol, ca principal beneficiar, dar și asupra sistemului bancar în general.

Scopul cercetării rezidă în a identifica principalele trăsături și specificități ale creditului agricol raportate la realitatea agriculturii din România în perioada recentă, încercând și o identificare a principalelor modalități de intervenție a creditului agricol în finanțarea proiectelor economice pentru orizontul de timp 2014-2020, ținând cont de necesitățile și condiționările impuse de interacțiunea dintre piața Uniunii Europene și cadrul legislativ comunitar și realitățile agriculturii românești.

Metodologia cercetării. În elaborarea tezei am recurs la diverse metode de cercetare precum metoda comparativă, metoda istorică, metoda studiului de caz, modelul econometric și eșantionarea.

În primul capitol am folosit ca metodă de cercetare abordarea comparativă privind stadiul în care se află agricultura românească în ceea ce privește competitivitatea, prin raportare la rezultatele din agricultura Americii de Nord –SUA și Canada, precum și Uniunea Europeană. Tot în acest capitol am folosit și metoda istorică cu ajutorul căreia am analizat strategia de dezvoltare și evoluțiile înregistrate de agricultura românească, plecând din anii economiei de comandă, trecând prin perioada de tranziție la economia de piață, continuând cu perioada de pre-aderare, până în perspectiva anilor 2020-2030.

În capitolul al doilea am utilizat, de asemenea metoda istorică surprinzând caracteristicile activității de creditare din perioada de tranziție la economia de piață și apoi din cea de pre-aderare, dar și o abordare în ceea ce privește creditarea agriculturii pentru anii 2014-2020.

În capitolul al treilea am folosit ca metodologie de cercetare studiul de caz, utilizând ca metodă deducția, cu ajutorul căreia am determinat indicatorii de bonitate ai celor trei bănci și anume, BCR Erste Bank, BRD-GSG și Raiffeisen Bank.

Orice cercetare începe prin a clarifica natura problemei care va fi studiată, astfel, indicatorii privind încadrarea creditului bancar pe categorii de risc sunt operaționalizați cu ajutorul indicatorilor cantitativi (lichiditate, solvabilitate, rentabilitatea capitalurilor proprii etc).

În capitolul al patrulea am folosit ca metodă de cercetare un studiu empiric prin intermediul căruia am încercat să identificăm, cu ajutorul regresiei liniare, eficiența fondurilor alocate prin intermediul Planului Național de Dezvoltare Rurală, să emitem diferite ipoteze, să construim instrumentele de culegere a datelor.

În ultimul capitol am folosit ca metodă eșantionarea. Ceea ce am urmarit a fost obținerea unui eșantion de douăzeci de societăți comerciale cu specific agricol, cât mai reprezentative pentru analiza riscului de nerambursare a creditului. Metodele de colectare a

datelor folosite pentru cercetarea riscului de nerambursare a creditului sunt observația, analiza indicatorilor cantitativi aferenți societăților din eșantionul luat în calcul.

Analiza datelor cu privire la indicatorii societăților comerciale cu specific agricol se include atât în metodele exploratorii, care permit identificarea și dezvoltarea unei problematice de cercetare, cât și în metodele descriptive, care dau o imagine cât mai completă.

Primul capitol intitulat **„Strategii de dezvoltare a activităților agricole: noi abordări”** oferă o analiză a stadiului în care se află agricultura românească în ceea ce privește performanțele și cerințele de competitivitate, prin raportare la rezultate din agricultura Americii de Nord – SUA și Canada, precum și Uniunea Europeană. Am considerat oportună trecerea în revistă a particularităților legate de politicile agricole promovate în țările Uniunii Europene, precum și politicile agricole comunitare aplicate în țările din centrul și estul Europei, mai apropiate de situația României din punct de vedere cultural-istoric. Sunt abordate reformele structurale de creștere a productivității, în același timp cu strategiile de dezvoltare și evoluțiile înregistrate de agricultura românească, plecând din anii economiei de comandă, cu o analiză atentă a principalelor aspecte rezultate din evoluțiile activităților legate de agricultură în perioada de tranziție la economia de piață. Sunt trecute, de asemenea, în revistă principalele criterii de performanță pe care agricultura din România trebuie să le atingă în anii 2020-2030, lucrarea propunându-și să observe gradul în care sectorul agricol din România reușește, în concordanță cu politicile agricole comunitare, să ajusteze decalajul existent între nivelul de dezvoltare al bazei de producție a agriculturii din țara noastră și nivelul de competitivitate vizat, relevant de indicatorii medii înregistrați în Uniunea Europeană.

În acest capitol **„Strategii de dezvoltare a activităților agricole: noi abordări”** se oferă o privire cuprinzătoare asupra strategiilor de dezvoltare a activităților agricole, abordate din perspectiva tendințelor observate în evoluția activităților agricole din țările cu economie avansată și își propune să raporteze realitățile economiei românești actuale la modele de dezvoltare ale țărilor cu agricultură performantă. Capitolul analizează principalele caracteristici ale agriculturii țărilor avansate din punct de vedere al eficienței activității agricole, respectiv sistemele de producție din America de Nord (SUA și Canada), concomitent cu stadiul actual de dezvoltare al agriculturii din țările membre ale Uniunii Europene. Aceste modele nu reprezintă doar exemple în ceea ce privește criteriile de performanță economică (producții totale, productivitate pe unitatea de suprafață, grad de satisfacere a necesităților interne de consum, disponibilități pentru export, etc.), ci prezintă similitudini și în ceea ce privește modelul cultural comun, existența unor deprinderi alimentare asemănătoare, utilizarea unui mod de organizare comparabil sau asemănător în multe privințe și, lucru foarte important, utilizează mijloace de finanțare asemănătoare din multe puncte de vedere.

Sunt analizate și modificările care au avut loc în țările Europei Centrale și de Est, atât în perioada de pre-aderare la structurile Uniunii Europene, cât și reformele structurale și metodele noi de susținere care au în vedere aplicarea unor modele de sprijin financiar prin subvenție pentru țările care au aderat la spațiul comunitar începând cu ultimii ani ai secolului trecut.

Concluzia finală a acestui capitol ar fi aceea că, de gradul de aplicare și consecvența cu care vor fi implementate programele aflate în derulare, prin creșterea capacității de absorbție a fondurilor puse la dispoziție prin respectivele programe, România poate să recupereze în anii 2014-2020 o parte însemnată din decalajul de performanță și competitivitate, dată de la care

am putea vorbi, eventual, de relansarea economiei românești, prin valorificarea potențialului agricol al țării.

Al doilea capitol al lucrării intitulat „**Mecanisme de finanțare a agriculturii: rolul creditului bancar**” își propune să prezinte creditarea în contextul mai larg al mecanismelor de finanțare a agriculturii prezentând, atât separat cât și interdependent, principalele modalități de finanțare ale agriculturii: autofinanțarea, leasingul, finanțarea de la bugetul de stat, finanțarea din surse ale Uniunii Europene și creditul bancar. Continuând derularea activității de creditare a agriculturii din perspectivă cronologică ne-am propus să surprindem caracteristicile activității de creditare din perioada de tranziție la economia de piață și apoi din cea de pre-aderare, explicând reculul pe care aceasta l-a avut în interdependență cu criza care a cuprins întreaga economie românească odată cu prăbușirea economiei de comandă. Tot în acest capitol ne propunem o abordare în ceea ce privește creditarea agriculturii în perspectiva anilor 2014-2020, care pleacă de la observația potrivit căreia creditul agricol va urma o abordare sistemică în strânsă legătură cu politicile general europene care vizează agricultura, urmând să completeze celelalte surse de finanțare și, în primul rând, să susțină programele de finanțare ale Uniunii Europene.

Este evidentă nevoia de susținere a strategiilor de dezvoltare ale sectorului agricol, dar și a principalelor politici din domeniul agricol prin instrumente financiare adecvate, însă simpla utilizare a acestora este la fel de inefficientă ca și absența lor, în situația în care volumul resurselor alocate și, mai ales, dimensionarea optimă a acestora nu sunt corespunzătoare gradului de dezvoltare a sectorului agricol dintr-un moment sau altul al evoluției acestuia. Problematika alocării și stabilirii volumului adecvat de mijloace financiare nu a fost atât una legată de alegerea instrumentelor adecvate și nici chiar a volumului resurselor, cât una legată de eficiența alocării acestor resurse, în funcție de prioritățile privind dezvoltarea sectorului agricol. Lipsa rezultatelor obținute în urma alocării acestor resurse din perioada de pre-aderare s-a datorat în principal risipei resurselor financiare prin mecanisme de subvenționare directă sau indirectă a fermelor de subzistență, apărute, la rândul lor, ca rezultat al fărâmițării excesive a proprietății funciare.

Instrumentele de finanțare din sursa Uniunii Europene, atât din perioada de pre-aderare, cât mai ales, din perioada post-aderare la Uniunea Europeană, ca și finanțările și subvențiile acordate din sursa bugetului de stat (e adevărat, insuficiente și lipsite de continuitate în susținerea programelor economice), prin caracterul lor țintit, prin coeziune și continuitate au făcut posibil un oarecare reviriment înregistrat îndeosebi între 2003-2004 și din 2007 până în prezent. Programele de finanțare, pe lângă faptul că oferă sprijin exclusiv producătorilor agricoli în realizarea de investiții productive, oferă acestora avantajul unor costuri reduse în accesarea lor, costuri care exclud în structură și quantum dobânzile, ca în cazul creditelor acordate de băncile comerciale. În realitate, programele de finanțare din sursa Uniunii Europene, departe de a acoperi toate cheltuielile legate de materializarea unui proiect de investiții, deschid calea accesării de credite utilizate pentru agricultură, atunci când ele vin în completarea surselor proprii și a celor atrase prin finanțările de la Uniunea Europeană și care vizează un volum variabil de până la 20-30% în cadrul fiecărui proiect eligibil, pentru acoperirea necesarului de finanțare privind cheltuielile neeligibile.

Tot în capitolul al doilea este analizată evoluția creditării agriculturii în România, a felului în care instituțiile de credit au răspuns nevoilor de finanțare a agriculturii

corespunzător evoluțiilor și strategiilor aplicate agriculturii românești. Raportat și numai la perioada de pre-aderare putem face observația că sistemul bancar românesc, așa cum se prezenta el la începutul anilor 1990, nu putea face față nici ca mărime, nici ca structură și nici ca adecvare a pregătirii personalului la provocările economiei de piață. Pe de altă parte, piața însăși s-a aflat pe parcursul unei perioade care s-a prelungit până în anul 2007 într-o fază de continuă restructurare și reaşezare, atât în ceea ce privește structura și forma de proprietate a proprietății funciare, cât și dimensiunea economică a fermelor de producție. Pe de altă parte, resursele de care dispuneau băncile comerciale românești au fost limitate și mult diminuate prin incapacitatea beneficiarilor de credite de a rambursa la scadență obligațiile contractate la bănci. Prin urmare, incapacitatea cronică structurală și de sistem a agriculturii românești a fost agravată de imposibilitatea băncilor de a susține programele de modernizare a agriculturii prin acordarea de credite. Criza sistemului bancar românesc a provocat, pe lângă restrângerea resurselor pe care băncile comerciale le-au avut la dispoziție, creșterea firească și, aș putea spune, galopantă la nivelul dobânzilor practice pe piața bancară din România, concomitent cu un proces inflaționist accentuat, vizibil îndeosebi în deceniul 1990-2000. Urmarea firească a acestor evoluții s-a concretizat în scăderea drastică a volumului creditelor acordate pentru agricultură, lucru ce a avut repercursiuni negative pe tot parcursul relației dintre producătorii direcți – întreprinderile prelucrătoare și consumatorii direcți. Față de aceste stări de lucruri, statul român a încercat, prin politici economice mai mult sau mai puțin discutabile, sau uneori, pur și simplu din rațiuni politicianiste, fără nicio legătură cu rațiunile legate de eficiența economică, să subvenționeze dobânzile la creditele acordate producătorilor agricoli sau unităților de prelucrare. Toate măsurile luate au vizat reducerea costurilor legate de nivelul ridicat al dobânzilor, prin subvenționarea celor care urmau să le achite, au eșuat, rezultatul și în acest caz fiind o simplă risipă de mijloace financiare.

Este de presupus (și lucrul poate fi susținut prin cifrele prezentate în lucrare) că volumul creditelor acordate agriculturii va crește proporțional cu creșterea gradului de absorbție a fondurilor din sursa Uniunii Europene.

Explicarea, devoalarea întregului proces de creditare așa cum se face el în prezent în interiorul băncilor comerciale, în lipsa unei structuri bancare specializate, este prezentată în capitolul trei intitulat „**Fundamentarea deciziilor de creditare: noi modalități de investigare**” care tratează modalitățile de elaborare și fundamentare ale deciziei de creditare prin explicarea mecanismelor de analiză rezultate din normele interne ale băncilor comerciale, a etapelor de analiză și ale nivelurilor ierarhice de analiză și aprobare de la nivelul sucursalelor și ale centralelor băncilor comerciale.

Am socotit necesară o prezentare cât mai exactă și în detaliu a diferitelor etape de analiză cu referire la elementele specifice pentru societățile cu profil agricol, pentru a putea extrage, chiar explicit motivele pentru care, în condițiile actuale ale agriculturii românești creditarea agriculturii, se face atât de greu.

Pentru o mai bună înțelegere a importanței analizei bonității clientului, plecând tot de la un studiu de caz subliniem faptul că pentru aceeași firmă putem obține folosind modele metodologice diferite, încadrarea în grupe de bonitate diferite, ceea ce și explică în parte acceptarea sau neacceptarea la creditarea unei firme de o bancă, în vreme ce o altă bancă ajunge la concluzii opuse.

Este tratată fundamentarea deciziei de creditare prin prezentarea particularităților legate de analiza calitativă și cantitativă a documentațiilor de creditare prezentate spre aprobare băncilor comerciale de către agenții economici cu activitate în sectorul agricol. Sunt tratate separat problemele care se ridică în mod particular și care rezultă din analiza documentațiilor unor astfel de agenți economici, cu specificarea particularităților rezultate din creditarea producției neterminate pe de o parte și separat pentru activitatea de investiții. Ne-am propus și o trecere în revistă, succintă, a principalilor indicatori economico-financiar urmăriți în analiza financiară a întreprinderilor agricole, insistând acolo unde era cazul asupra elementelor de specificitate și a „capcanelor” puse în fața analistului de credit atunci când analizează o astfel de documentație. Chiar dacă o tratare mai amănunțită în ceea ce privește analiza financiară a întreprinderii (în cazul nostru a întreprinderii agricole) nu face obiectul prezentei lucrări, am plecat de la constatarea că nerespectarea normelor și a procedurilor interne și, mai mult, nerespectarea principiilor de analiză economico-financiară duce direct la înregistrarea de credite neperformante pentru banca creditoare.

Tot în capitolul al treilea am prezentat un studiu de caz al unei societăți comerciale axată pe producția agricolă – culturi de câmp, solicitantul intenționând să realizeze investiții pentru cumpărarea de mașini și echipamente agricole, în același timp cu modernizarea și extinderea capacităților de depozitare și însilozare, toate acestea realizate în ideea creșterii valorii adăugate.

Printr-un studiu de caz am urmărit modul în care se efectuează analiza pentru încadrarea în grupa de bonitate, prin folosirea metodologiei de calcul a bonității, modelele analizate fiind folosite de către Banca Comercială Română - Erste Bank, Raiffeisen Bank și BRD-GSG. În analiza modelelor aplicate pe cazul în discuție am explicat posibilele interpretări ale diferiților indicatori calculați pe baza metodologiilor proprii ale respectivelor bănci comerciale, rezultatul final fiind diferit. Încadrarea în categoria de risc a avut ca rezultat plasarea firmei în categoria B „în observație”, pentru BCR Erste Bank, în categoria A „Standard” pentru Raiffeisen Bank și în categoria B „în observație”, pentru BRD-GSG. Calculul bonității s-a efectuat ținând cont atât de criteriile cantitative, financiare, cât și de criteriile calitative, concluziile fiind, în linii mari, aceleași, existând diferențe doar în ceea ce privește modul diferit de calcul al unui indicator sau al altuia, sau ponderea pe care punctajul obținut de diferiți indicatori o are în punctajul total.

În finalul capitolului am elaborat un model propriu de analiză a indicatorilor de bonitate, model care, în opinia mea, își propune reflectarea realistă a aspectelor calitative care privesc managementul firmei în rezultatele cuantificabile, care pleacă de la raportarea a doi sau mai mulți indicatori cantitativi. S-a propus un model de analiză care renunță la preluarea mecanică a soldurilor din posturile bilanțiere, prin aplicarea de corecții și ajustări în ceea ce privește calculul indicatorilor de bonitate, prin deducerea sumelor ce reprezintă factori de risc, cum ar fi stocurile nevalorificabile sau creanțele incerte pentru activele bilanțiere, în același timp cu reconsiderarea valorii producției neterminate în cadrul stocurilor, atunci când valoarea și volumul acesteia sunt în concordanță cu criteriile tehnologice, pentru fiecare cultură în parte.

În orice caz, utilizarea de metode de analiză nediferențiate în funcție de specificul activității solicitantului (nu putem folosi pentru creditarea agriculturii aceleași modele de analiză neadaptate, ca atunci când avem de-a face cu o firmă cu activitate axată pe comerț) ne duce, cu siguranță, la concluzii distorsionate în raport cu realitatea, riscul cel mai mare fiind

acela ca banca să nu sesizeze riscurile potențiale și, în final, să abandoneze criteriile de prudență în acordarea creditelor.

În capitolul patru intitulat **„Fondurile Structurale și de Coeziune – instrumente alternative de finanțare a activităților agricole”** am prezentat modul de implementare al politicilor comunitare concretizat în alocarea și distribuirea de resurse necesare restructurării și modernizării agriculturii românești în perioada cuprinsă de la aderarea la Uniunea Europeană în 2007 și până în prezent. Capitolul își propune trecerea în revistă a tuturor fondurilor structurale, dar și a celor de coeziune cu aplicație directă în agricultură, cu referire la programele de dezvoltare sectorială, în același timp cu descrierea măsurilor directe prevăzute în programele multianuale ale Uniunii Europene prevăzute în mod explicit pentru agricultura românească. În același timp ne-am propus să analizăm în ce măsură unitățile de producție agricolă au reușit să acceseze fonduri europene, dar și gradul de absorbție al acestor fonduri față de volumul alocat prin respectivele programe, încercând identificarea cauzelor care au dus la încetinirea procesului de absorbție sau au împiedicat direct accesul potențialilor beneficiari la aceste fonduri. Tot în acest capitol sunt prezentate principalele trăsături ale modelelor macroeconomice HERMIN și AGMEMOD care măsoară impactul Fondurilor Structurale și de Coeziune asupra agriculturii, sunt prezentate estimările HERMIN privind ocuparea în agricultură, estimarea impactului fondurilor europene în perioada 2007-2013.

Tot în acest capitol sunt estimate trei modele econometrice, cu ajutorul regresiei liniare, în care încercăm să cuantificăm eficiența fondurilor alocate prin intermediul Planului Național de Dezvoltare Rurală în sectorul agricol, în fiecare an, dar și corelații pentru fiecare an pentru a putea fi observate performanțele fiecărui județ în ceea ce privește eficiența fondurilor în sectorul agricol.

Capitolul analizează situația finanțării agriculturii din punct de vedere al utilizării resurselor puse la dispoziție de Uniunea Europeană, proiecte de investiții concretizate în contracte încheiate și plăți efectuate FEADR în toată perioada care a trecut de la aderarea României la Uniunea Europeană, din anul 2007 până în prezent. Am încercat să fac o analiză a utilizării acestor fonduri atât la nivel global, prin însumarea tuturor plăților efectuate prin intermediul autorităților contractante la nivel național, dar și defalcat, pentru regiunile de dezvoltare.

Capitolul cinci intitulat **„Riscurile în activitatea de creditare”** prezintă o analiză aplicată a principalelor componente de risc ale activității de creditare, prelucrând datele prezentate în Raporturile anuale ale Raiffeisen Bank pentru perioada cuprinsă între 2011 și 2014. Sunt analizate separat riscurile rezultate din activitatea de creditare, riscurile care decurg din analiza lichidității băncii, precum și riscul de solvabilitate.

Am analizat din punct de vedere practic pe exemplul Raiffeisen Bank a fiecărui tip de risc în parte în perioada 2011-2014. Succinta evaluare a riscului bancar în urma analizării datelor prezentate în Rapoartele Anuale pentru Raiffeisen Bank, corespunzătoare perioadei 2011-2014, evidențiază o îmbunătățire constantă a rezultatelor activității băncii corespunzătoare unei creșteri constante a volumului plasamentelor, chiar dacă banca nu înregistrează o dinamică spectaculoasă, cu ritmuri anuale de creșteri mici, dar în condiții de risc minime. Atât riscul de credit cât și riscurile legate de lichiditate și solvabilitate se află în parametri optimi, activitatea generală a băncii putând fi caracterizată drept prudentă, dar sigură în ceea ce privește principalii indicatori care definesc riscul bancar.

În finalul capitolului am prezentat o analiză statistică în care am ales un eșantion de douăzeci de societăți comerciale cu specific agricol, având în vedere titlul tezei. În această analiză am construit un model logistic pe date de tip panel, am ierarhizat firmele ținând cont simultan de valorile tuturor indicatorilor pentru fiecare firmă (ierarhizare multicriterială), am analizat în componente principale datele referitoare la cele douăzeci de societăți comerciale cu specific agricol în fiecare an, în funcție de riscul de creditare și am construit un model logistic care să explice riscul de credit, precum și determinarea unor grupe de firme în funcție de valorile indicatorilor. Cu ajutorul metodei „K-means clusters”, pentru fiecare an din perioada 2009-2013 am identificat grupele de firme după indicatorii înregistrați. Din analiza distribuției firmelor pe clustere, cele 2 clustere obținute în fiecare an au fost prezentate astfel: anul 2009 (19 firme în clusterul 1 și o firmă în clusterul 2), 2010 (13 firme în clusterul 1 și 7 firme în clusterul 2), 2011 (18 firme în clusterul 1 și 2 firme în clusterul 2), 2012 (18 firme în clusterul 1 și 2 firme în clusterul 2) și 2013 (19 firme în clusterul 1 și o firmă în clusterul 2).

Băncile comerciale desfășoară activitatea de creditare într-un cadru reglementat de prevederile legii bancare și ale normelor proprii de creditare. Ele nu urmăresc explicit crearea de beneficii sociale, rezultate sectoriale imediate și nici nu au în vedere aplicarea concretă de politici economice, sau implementarea de obiective strategice, acestea fiind exclusiv aplanajul politicilor guvernamentale, sau comunitare. Mai mult, sistemul bancar românesc nu dispune de o bancă specializată în acordarea de credite pentru agricultură, acest sector de activitate fiind creditat doar în măsura în care solicitanții de credite care-și desfășoară activitatea în acest domeniu de activitate sunt capabili să demonstreze că efectuează activități profitabile. Este adevărat, începând din anul 2007, agenții economici din agricultură pot accesa fonduri din sursa Uniunii Europene care au ca destinație modernizarea și dezvoltarea sectorului agricol în toate componentele sale, în special, prin obținerea de fonduri care au ca destinație investițiile cu caracter productiv. Ținând cont de aceste considerente putem face observația că, din punctul de vedere al instrumentelor de finanțare a activităților agricole, creditul agricol este depășit în acest moment ca importanță de fondurile obținute din sursa Uniunii Europene, fonduri care au importanța calitate de a fi nerambursabile.

Menționăm ca eventuală propune în vederea îmbunătățirii activității de creditare ca, în punctajele finale care determină acordarea creditelor pentru agricultură să fie înscrise în normele interne de lucru ale băncilor acordarea de bonificații la punctajul final pentru firmele care au obținut acorduri de finanțare, sau care au în derulare proiecte aprobate din sursa Uniunii Europene.

Plecând de la condițiile pedo-climatiche ale României facem observația că, în cadrul ciclurilor anuale, corespunzătoare anului agricol (an agricol care interferează, dar nu coincide cu anul fiscal) se pot realiza, în general, un singur ciclu de producție sau maxim două, cum este cazul culturilor legumicole din sere, sau a aviculturii. Această particularitate, care ține, în esență, de sezonalitatea activității agricole face dificilă interpretarea indicatorilor de performanță financiară calculați pe baza bilanțurilor anuale. De regulă, pentru lunile noiembrie și decembrie, în special pentru agenții economici care au ca activitate de bază culturile de câmp nu există posibilitatea înregistrării de venituri, acestea înregistrând, în lipsa altor activități în mod exclusiv cheltuieli, fapt ce duce, de regulă la înregistrarea de indicatori de performanță financiară scăzuți ca valoare. Pentru acest aspect consider necesară introducerea practicii modificării punctajului final în urma analizei indicatorilor calitativi, mult

mai importanți în acest caz fiind următorii indicatori : serviciul datoriei, gradul de comasare al terenurilor, gradul de dotare tehnică, calificarea profesională și managerială, gradul de acoperire al producției prin contracte ferme. Consider că îndeplinirea acestor criterii calitative este mult mai importantă decât precaritatea conjuncturală a unor indicatori cantitativi obținuți într-un moment din an, nerelevant din punct de vedere economic și rezultați dintr-o activitate desfășurată până în acel moment în condiții de slabă dotare tehnică și tehnologică.

Chiar dacă statul, uneori ca parte a mecanismului Uniunii Europene promovează acordarea de subvenții pentru agricultură, există frecvent situația în care agenții economici nu dispun de mijloace financiare pentru înființarea culturilor. Accesul la credite pe termen scurt este, pe bună dreptate în acest caz, limitat de incapacitatea fermierilor, indiferent de dimensiunea exploatației de a plăti dobânzile și comisioanele lunare. O propunere în acest sens ar viza capitalizarea acestor dobânzi din perioada de grație, chiar dacă la rândul lor ar fi purtătoare de dobânzi și plata lor odată cu ratele de capital, urmând ca subvențiile plătite din surse guvernamentale sau ale Uniunii Europene să acopere la sfârșitul ciclului de producție, cea mai mare parte a cheltuielilor ocazionate de înființarea culturilor. Este posibil ca acest lucru să fie făcut doar în urma unor acorduri între băncile comerciale și Guvernul României, cu condiția acordării de garanții guvernamentale pentru plata subvențiilor. Desigur că asemenea mecanisme pot fi puse în aplicare doar în situația existenței surselor de finanțare bugetare. În orice caz, tratarea agenților economici din sectorul agricol nediferențiat, de multe ori în urma unui proces metodologic de evaluare aplicat mecanic, nenuanțat și fără înțelegerea domeniului agricol duce la abandonarea multor proiecte selectate pentru finanțare și pentru care agenții economici nu dețin mijloacele financiare necesare acoperirii cheltuielilor neeligibile și, pe cale de consecință, la pierderea multor fonduri alocate dezvoltării agriculturii românești.